

Asia: VN/30737/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi huoltovarmuuden tavoitteista

Lausunto

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Teknologiateollisuus ry, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry kiittävät mahdollisuudesta lausua otsikon asiaan. Lausuntomme on Teknologiateollisuus ry:n, Puolustus- ja ilmailuteollisuus PIA ry:n sekä Kyberala ry:n yhteinen.

Teknologiateollisuus ry edustaa useita Suomessa toimivia huoltovarmuuskriittisiä teknologia-alan yrityksiä. Teknologiateollisuudessa sijaitsee kolmen Huoltovarmuusorganisaation poolin poolitoimisto. Esitämme lausuntonamme seuraavaa.

Luku 1

Kaipaamme tavoitepäätökseen tarkempaa kirjausta päätöksen toimeenpanosta sekä sen velvoittavuudesta ja suhteesta muuhun lainsäädäntöön ja käytännön tekemiseen. Johdannossa todetaan, että huoltovarmuus otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa kaikilla hallinnonaloilla. Päätöksen todetaan lisäksi ohjaavan ja antavan suuntaviivoja.

1. Esitämme, että tavoitepäätöksen johdannossa tuodaan paremmin esille päätöksen velvoittavuus ja suhde Valmiuslakiin ja muuhun relevanttiin lainsäädäntöön, ml. CER-direktiivin kansallinen toimeenpano.

Lisäksi kaipaamme tiettyjen termien, kuten kriittiset toimialat, kriittinen teollisuus, strategisesti merkittävät toimialat, selkeyttä läpi tavoitepäätöksen.

2. Esitämme, että nämä selkeytetään ja kirjataan siten, että tavoitepäätöksestä käy yksiselitteisesti ilmi, mitä nämä toimialat ovat.

Päätös sisältää useita toimenpidesuosituksia ja siitä tehdään erillinen toimeenpanosuunnitelma.

3. Esitämme, että jokaisessa luvussa listattaisiin luvun sisältämät toimeenpanoa edellyttävät kokonaisuudet ja niiden vastuutaho. Tämä selkeyttäisi viranomaisen toiminnan läpinäkyvyyttä ja helpottaisi myös huoltovarmuuskriittisten yritysten toimintaa. Nyt kokonaisuudessa jää epäselväksi monen osion toimeenpanon vastuutaho.

Lausunnot lukuun 2. Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat

Kuten luvussa 2 todetaan, huoltovarmuuden pohjana on mm. kilpailukykyinen kansantalous. Tämä onnistuu rakentamalla vahvuksiemme pohjalta kilpailukykyistä ja yritysmuonesta Suomea, joka vahvistaa oikeusvaltion luottamusta ja houkuttelee investointeja.

4. Esitämme, että tämä lähtökohta kirjataan tarkemmin lukuun 2. Viittaamme tässä myös luvun 1 kirjaukseen: ”huoltovarmuus otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa kaikilla hallinnonaloilla.”

Multa osin lukuun 1 esittämämme kommentit ja esitykset koskevat myös lukua 2.

Lausunnot lukuun 3. Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet

Terminologisesti tavoitepäätöksen luonnos esittelee kyberturvallisuuden huomioitavana asiana digitaalisessa yhteiskunnassa yhdessä digitaalisen infrastruktuurin, digitaalisten tietovarantojen ja järjestelmien kanssa, jotka turvataan. Eli kyberturvallisuutta turvataan. Kyberturvallisuus on kuitenkin itseasiassa määritelmänä tavoiteltava ja pitää sisällään toimenpiteitä näiden konkreettisten asioiden turvaamiselle. Tulisiko siis puhua digitaalisen turvallisuuden toimenpiteistä kyberturvallisuuden vahvistamiseksi?

Yritykset toimivat yhteiskunnan digitalisoitumisen vetureina ja ovat keskeisiä yhteiskunnan kyberkestävyyden vahvistamisessa. Suurin osa tietojärjestelmistä sekä tiedosta on yritysten hallussa. Tämä on osittain huomioitu luvussa 3.2. Luonnos ei kuitenkaan huomioi, ettei kyberturvallisuuden johtamisrakennetta uudistamalla voida huolehtia koko yhteiskunnasta, sillä suunniteltu rakenne ei ota huomioon yksityistä sektoria.

5. Esitämme tarkennusta tähän kirjaukseen, jotta se vastaisi yhteiskunnallista todellisuutta.

6. Esitämme, että tavoitepäätöksessä konkretisoidaan kyber- ja informaatioturvallisuusosaamiseen ”panostamista”. Lisäksi huomautamme, että nämä kaksi määritelmää poikkeavat toisistaan ja edellyttävät toisistaan eriäviä toimenpiteitä.

7. Esitämme, että Huoltovarmuusorganisaatio ja siihen liittyvät poolit otetaan vahvemmin huomioon toimijana luvussa 3.

8. Esitämme, että päätöksellä tarkemmin selkeytetään CER-direktiivin toimeenpanon ja Suomen ns. perinteisen huoltovarmuustoiminnan suhteen. Päätöksestä jää nyt hieman epäselväksi, mitkä toiminnat koskevat koko Huoltovarmuusorganisaatiota ja mitkä kuuluvat CER-direktiivin soveltamisalaan.

Lausunnot lukuun 4. Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet

9. Toimialakohtaisissa osioissa jätehuollon, kriittisen teollisuuden ja Sote- sektorin teksteissä ei ole viittausta ICT- varautumisaiheisiin. Kaikkien muiden toimialojen kohdalla asia oli jollakin tavalla esillä. Digitaalisen turvallisuuden aiheet koskevat kuitenkin kaikkia toimialoja ja tämä olisi hyvä tuoda esiin kaikkien toimialojen kirjauksissa.

10. Esitämme, että luvun määritelmät tarkennettaisiin ml. niiden suhde CER-direktiivin määritelmiin.

11. Esitämme lisäystä lukuun 4.2.:

”Kuljetusten turvaamisessa on huomioita Suomen riippuvuus kansainvälisistä verkostoista ja markkinoista. Suomen ympärivuotisten merikuljetusten mahdollisimman hyvä toimintavarmuus sekä jatkuvuus on turvattava. Siten on tärkeä huolehtia myös meriteollisuuden osaamisesta, ml. arktinen osaaminen sekä alan toimintakyvystä. Tämä edellyttää lisäksi hyväkuntoista ja toimintakykyistä jäänmurtajakalustoa ja vartiolaivastoa, joita pystytään hyödyntämään monipuolisesti. Riittävän suvereeni Suomessa toimiva puolustusteollinen tuotanto, välttämättömät maanpuolustusta tukevat varmuusvarastot ja teknologinen osaaminen luovat pohjan huoltovarmuudelle, myös merien osalta.”

Luvussa 4.10 on yhdistetty ilmastonmuutos, sään ääri-ilmiöt ja avaruussää samaan kappaleeseen. Avaruuden huoltovarmuudellista ulottuvuutta on käsitelty vain avaruussään näkökulmasta. Nämä kokonaisuudet ovat kuitenkin äärimmäisen suuria ja koskettavat koko yhteiskuntaa sekä huoltovarmuuttamme.

12. Esitämme ilmastonmuutoksen ja sään ääri-ilmiöiden kirjaamiseksi omaksi kappaleekseen, 4.10.

Esityksemme uudeksi tekstiksi on:

4.10 Ilmastonmuutos ja sään ääri-ilmiöt

Ilmastonmuutoksen luomat globaalit haasteet sekä mahdollisuudet vaikuttavat Suomen huoltovarmuuteen sekä suoraan että välillisesti. Osa riskeistä kohdistuu suoraan Suomen kansalliseen kriittiseen infrastruktuuriin ja huoltovarmuuteen, mutta erityisesti kansainvälisissä arvoketjuissa tapahtuvat häiriöt ja kerrannaisvaikutukset näkyvät välillisesti myös Suomessa. Ilmastonmuutoksen hillinnän mukanaan tuomat sekä positiiviset että negatiiviset siirtymävaikutukset vaikuttavat huoltovarmuuden toimintaympäristöön ja ne on huomioitava varautumisessa.

Ilmastonmuutoksen ja sään ääri-ilmiöiden huoltovarmuudelle aiheuttamat riskit, haavoittuvuudet ja riskialueet sekä vaikutukset huoltovarmuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen varmistamisen kannalta on tunnistettava ja hallittava aiempaa paremmin.

Ilmastonmuutoksen tutkimus- ja selvittämistoimintaa suunnataan siten, että kriittiset palveluntuottajat ja infrastruktuurin haltijat voivat paremmin varautua kyseisiin ilmiöihin liittyviin riskeihin ja vaikutuksiin.

Varautuminen ja riskien pienentäminen edellyttävät käytännönläheisen tiedon tuottamista ja riskianalyysin ylläpitoa, ilmiöiden vaikutusten ja riskien tunnistamista ja ymmärrystä huoltovarmuudelle kriittisten toimintojen, palveluiden ja infrastruktuurin kannalta. Huoltovarmuusorganisaation tehtävänä on varmistaa, että ilmastoon ja säähän liittyviin läpileikkaaviin huoltovarmuusriskeihin ja -vaikutuksiin varaudutaan kokonaisvaltaisesti ja koordinoitusti.

13. Esitämme uutta kappaletta 4.11 koskien avaruustoimialan kokonaisvaltaisempaa käsittelyä.

Luonnoksesta puuttui kokonaisvaltainen avaruustoimialan käsittely ja esitämme siihen seuraavaa tekstiä. On tärkeää, että kykenemme varmistamaan kiertoradalta tuotetut palvelut.

4.11 Avaruustoimiala ja kiertoradalta tuotetut palvelut

Avaruustoimiala ja sen merkitys modernin yhteiskunnan kannalta on kasvavat. Satelliittien avulla tuotetut aika-, paikannus-, kaukokartoitus- ja tietoliikennepalvelut ovat jo nyt muodostuneet näkymättömäksi osaksi modernin tietoyhteiskunnan kriittistä digitaalista infrastruktuuria.

Avaruustoimialan merkitys tulee kasvamaan entisestään sekä julkisesti tuotetuissa että teollisuuden tuottamissa yhteiskunnan kannalta kriittisissä palveluissa. Kiertoradalta tuotettuihin palveluihin vaikuttaminen esimerkiksi paikannuksen häirinnällä on jo osa eräitten valtiollisten toimijoiden keinovalikoimaa.

Satelliittipalveluiden saatavuuden sekä käytettävyyden turvaaminen sekä näiden palveluiden häiriöihin varautuminen ovat osa huoltovarmuuden turvaamista. Satelliittipalveluilla on myös rooli kriittisten toimintojen varmistamisessa maanpäällisten tietoliikennetoimintojen altistuessa häiriöille. Yhteiskunnan riippuvuutta kiertoradalta tuotetuista palveluista ja haavoittuvuutta lähiavaruuden luonnonilmiöille, esimerkiksi auringon poikkeuksellisesta toiminnasta johtuville geomagneettisille myrskyille, ei tällä täysin tunneta eikä niihin liittyvien riskien vakavuutta ja vaikuttavuutta yhteiskunnan toimintaan ymmärretä.

Riskien vähentäminen vaatii satelliiteista riippuvien palveluiden sekä kansallisten että kansainvälisten haavoittuvuuksien ja riskialueiden nykyistä tarkempaa kartoittamista. Koska osa näistä riskeistä on sellaisia, joita on kasallisin tai edes kansainvälisin toimin mahdotonta poistaa, huoltovarmuuden kannalta on olennaista myös häiriötiloista toipumisen suunnittelu. Tämä vaatii suomalaisen avaruustoimialan osaamisen tunnistamista ja ylläpitämistä. Huoltovarmuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen varmistaminen edellyttää käytännönläheisen tiedon tuottamista ja eri toimijoiden varautumisen ja toipumisen suunnittelun koordinoitua.

14. Yhteiskunnan toiminta ja sotilaallinen maanpuolustus (erityisesti johtamisjärjestelmien osalta) on täysin riippuvainen muusta yhteiskunnasta ja esim. yritysten tuottamista palveluista (erit. ICT-palvelut tuotetaan verkostomaisesti myös puolustusvoimille) ja tätä näkökulmaa tulisi korostaa päätöslauselmassa.

15. Esitämme, että luvun 4.12. (sotilaallinen huoltovarmuus) toimijoihin kirjataan selkeämmin myös Huoltovarmuusorganisaatio.

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus ja kehitys

16. Luku 5 on tekstiltään hieman ristiriitainen. Huomautamme, että tämän huoltovarmuus päätöksen suhtauttaminen jo lähtökohtaisesti hallinnonalojen resursseihin on varmistettava.

17. Esitämme luvun otsikkoon muutosta seuraavasti:

5. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus, toimeenpano ja kehitys

18. Esitämme koko päätöksen toimeenpanon velvoittavuutta ja selkeyttä luvun 5 kirjauksiin asiaa koskien.

Lausunnot lukuun 6. Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta

19. Esitämme, että Huoltovarmuusorganisaatio osallistuu toimeenpanosuunnitelman tekoon ja seurantaan. Sille ei ole asetettu roolia tässä luonnoksessa.

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

Lähetämme vastuuvalmistelijalle erikseen yksityiskohtaiset kommenttimme suoraan tekstimuokkauksina. Luonnoksen lukuisista jatkotoimenpiteistä on osa korostettu keltaisella.

Karanko Tuija

Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry - Teknologiateollisuus ry:n, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry:n ja Kyberala ry:n yhteinen lausunto